

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

МДҰ балаларына экологиялық тәрбие берудің маңызы

ЖАРИЯЛАНДЫ
06.03.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/176539/>**Алдибаева Ултуар Океновна****Лауазымы: Тәрбиеші****Алматы облысы****Ұйғыр ауданы****«Ақтам орта мектебі» КММ шағын орталық**

Кіріспе

Мектепке дейінгі ұйымдардағы экологиялық тәрбие балалардың табиғатқа деген сүйіспеншілігін арттырып қана қоймай, олардың экологиялық сауаттылығын дамытуға негіз болады. Табиғат құбылыстарын бақылау, өсімдіктер мен жануарларды күту, тәжірибелік ойындар мен экологиялық ертегілер арқылы балалар қоршаған әлемнің бір бөлігі екенін түсінеді. Сондай-ақ, экологиялық мәдениетті қалыптастыруда тәжірибелік әрекеттер ерекше рөл атқарады: қалдықтарды сұрыптау, өсімдіктерді отырғызу, табиғатты аялау дағдыларын үйрету арқылы балалар жауапкершілік пен қоршаған ортаға деген жанашырлықты меңгереді. Балалардың табиғатпен тікелей қарым-қатынаста болуы олардың сезімталдығын, бақылағыштығын және қоршаған ортаға деген қызығушылығын арттырады. Әртүрлі танымдық және шығармашылық іс-әрекеттер, мысалы, экологиялық ойындар, тәжірибелер мен экскурсиялар, экологиялық ертегілер мен әңгімелер арқылы балалардың экологиялық мәдениеті қалыптасады.

1. Экологиялық тәрбиенің мәні мен маңызы

Экологиялық тәрбиенің мәні баланың табиғатқа деген сүйіспеншілігін, қоршаған ортаға жанашырлықпен қарау сезімін дамытуда жатыр. Бұл тәрбие тек білім берумен шектелмей, баланың экологиялық санасын қалыптастырып, табиғатты қорғауға деген

жауапкершілігін арттырады. Ерте жастан экологиялық мәдениеттің негізін қалау арқылы балалар қоршаған ортадағы өзгерістерге сезімтал болып, табиғи ресурстарды үнемдеудің маңызын түсіне бастайды. Сондай-ақ, экологиялық тәрбиенің басты міндеттерінің бірі – балалардың табиғатпен үйлесімді өмір сүру дағдыларын қалыптастыру. Экологиялық тәрбиенің маңызы – болашақ ұрпақтың табиғатқа деген саналы көзқарасын дамыту, оларды экологиялық мәселелерді шешуге атсалысуға бағыттау. Осылайша, мектепке дейінгі жаста берілген экологиялық тәрбие баланың тұлғалық дамуына ғана емес, жалпы қоғамның табиғатты қорғауға деген мәдениетін арттыруға ықпал етеді.

Экологиялық тәрбиенің негізгі мақсаты:

- Балаларды табиғатқа ұқыпты қарауға үйрету;
- Қоршаған ортаны қорғау қажеттілігін түсіндіру;
- Экологиялық мәдениет пен дағдыларды қалыптастыру;
- Табиғи ресурстарды үнемдеуді үйрету.

2. МДҰ-да экологиялық тәрбие берудің әдістері

Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие беру әртүрлі әдістер арқылы жүзеге асырылады. Бұл әдістер балалардың жас ерекшеліктеріне сай болуы тиіс.

- **Табиғатпен таныстыру:** Балаларды табиғат әлемімен таныстыру – экологиялық тәрбиенің алғашқы қадамы. Мектепке дейінгі ұйымдарда бұл процесс арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар, серуендер, тәжірибелік жұмыстар арқылы жүзеге асырылады. Балалар МДҰ ауласында немесе жақын маңдағы саябақтарда серуендеу арқылы өсімдіктер мен жануарларды бақылап, олардың тіршілік ету ерекшеліктерін зерттейді. Осындай іс-әрекеттер балалардың табиғатқа деген қызығушылығын оятып, қоршаған ортаға қамқорлықпен қарау әдетін қалыптастырады. Сонымен қатар, табиғат құбылыстарын бақылау (жапырақтардың түсуі, қардың еруі, жауын-шашын) арқылы балалар экологиялық процестерді түсініп, табиғаттың маусымдық өзгерістерін таниды.
- **Тәжірибелік жұмыстар:** Балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыруда тәжірибелік жұмыстардың маңызы зор. Өсімдіктерді суару, гүл отырғызу, ағаштардың күтімін жасау сияқты іс-әрекеттер арқылы балалар табиғатқа қамқорлық жасауды үйренеді. Осындай практикалық жұмыстар балаларға тек теориялық білім беріп қана қоймай, табиғатпен тікелей байланыс орнатуға, оны қорғау мен күту дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, әр бала өз өсімдігін отырғызып, оны суарып, өсуін бақылай отырып, жауапкершілікті сезінеді.
- **Экологиялық әңгімелер мен ертегілер:** Балаларға табиғат туралы қызықты

әңгімелер мен ертегілер айтып беру олардың экологиялық сана-сезімін оятуға көмектеседі. Ертегілер мен әңгімелер арқылы балалар табиғат құбылыстарын түсініп, өсімдіктер мен жануарлардың маңызын ұғынады. Мысалы, орманды қорғау туралы ертегілер немесе жануарлардың өмірі жайлы әңгімелер балаларды қоршаған ортаға ұқыпты қарауға баулиды. Мұндай шығармалар табиғатқа зиян келтірмеудің салдарын көрсетіп, экологиялық жауапкершілікті қалыптастырады. Сондай-ақ, балалар экологиялық әңгімелерді тыңдау арқылы жанашырлық, қамқорлық, жауапкершілік сияқты қасиеттерді меңгереді. Ертегілерден шабыт алған балалар табиғатқа деген қызығушылығын арттырып, оны аялауға деген құлшынысын күшейтеді.

- **Ойындар мен драматизация:** Балабақшада экологиялық бағыттағы рөлдік ойындар мен қойылымдар ұйымдастыру арқылы балалар табиғаттағы өзгерістерді зерттеп, қоршаған ортаның жағдайын жақсарту жолдарын қарастырады. Мұндай ойындар мен сахналық қойылымдар балалардың табиғатқа деген сезімталдығын арттырып, экологиялық мәселелерді түсінуге көмектеседі. Мысалы, «Орманды қорғаушылар», «Таза су – тіршілік көзі», «Қоқысты дұрыс сұрыптайық» сияқты ойындар арқылы балалар экологиялық жағдайларды талдап, өздерінің әрекеттерінің қоршаған ортаға қалай әсер ететінін түсінеді.
- **Сурет салу және қолөнер:** Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, экологиялық ойлауды нығайту мақсатында табиғи материалдардан әртүрлі бұйымдар жасауға немесе табиғатты бейнелейтін суреттер салуға мүмкіндік беріледі. Бұл әдіс балалардың табиғатқа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың қоршаған ортаға деген құрметін қалыптастырады. Мысалы, жапырақтар, бұтақтар, түрлі дәндер мен қабықтарды пайдаланып, экологиялық аппликациялар немесе мүсіндер жасау балалардың ұсақ моторикасын дамытады және табиғи материалдарды ұқыпты пайдалануға үйретеді.

3. Балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру

Балалардың экологиялық тәрбиесі олардың күнделікті іс-әрекеттерінде көрініс табуы тиіс. Бұл мәдениетті қалыптастыру үшін төмендегі аспектілерге назар аудару қажет:

- **Суды, электр энергиясын үнемдеуді үйрету:** Балаларға суды ысырап етпеуді, қажетсіз жарықты сөндіруді дағдыға айналдыруды үйрету;
- **Қоқысты дұрыс сұрыптау:** Балаларға қоқысты арнайы жәшіктерге бөліп тастау дағдысын үйрету және олардың қайта өңдеу туралы түсінігін қалыптастыру;
- **Табиғи ресурстарды бағалауға үйрету:** Балаларға орман, су, ауа және басқа

да табиғи ресурстардың маңызын түсіндіріп, оларды қорғау қажеттігін үйрету.

4. Экологиялық тәрбиенің балалардың дамуына әсері

Экологиялық тәрбие баланың жан-жақты дамуына оң әсерін тигізеді, өйткені ол танымдық, эмоционалды, әлеуметтік және физикалық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Табиғатты зерттеу арқылы балалардың логикалық ойлау, талдау, салыстыру және қорытынды жасау қабілеттері артып, танымдық дағдылары жетіледі. Сонымен қатар, табиғатпен қарым-қатынас жасау олардың эмоционалды тұрақтылығын нығайтып, мейірімділік пен қамқорлық сезімдерін дамытады. Табиғатқа қамқорлық жасау балаларға жауапкершілік пен еңбекқорлық қасиеттерін қалыптастыруға көмектеседі, ал ашық ауада серуендеу мен өсімдіктермен жұмыс істеу денсаулықтарын нығайтып, иммунитетін көтереді. Осылайша, экологиялық тәрбие баланың жан-жақты дамуына ықпал етіп, оны табиғатқа жанашыр, саналы тұлға ретінде қалыптастырады.

Қорытынды

Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие беру – дені сау, табиғатқа жанашыр, жауапты ұрпақ тәрбиелеудің маңызды бөлігі. Балаларды ерте жастан табиғатты қорғауға баулу олардың болашақта экологиялық мәдениеті жоғары азамат болып қалыптасуына ықпал етеді. Табиғатпен тығыз байланыста өскен балалар қоршаған ортаның маңызын түсініп, оны аялауға және қорғауға бейім болады. Экологиялық тәрбиені жүйелі түрде жүзеге асыру арқылы балалар тек табиғатқа қамқор болуды ғана емес, сонымен қатар қоршаған ортаға ұқыпты қарау, ресурстарды үнемдеу, экологиялық мәселелерді шешуге қатысу сияқты маңызды дағдыларды меңгереді. Бұл болашақ ұрпақтың экологиялық санасын дамытып қана қоймай, қоғамның әрбір мүшесінің қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жапанова Р. Н., Аширбекова Қ. С. *МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ ТӘСІЛДЕРІ – 2018. – №. 3. – С. 90-93.*
2. Ғалиева А. Н., Ахметова Г. Б. *Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беру жұмысын ұйымдастыру.*
3. Интернет желісі